

OŚWIECENIE

1. Ramy czasowe
od końca XVII po schyłek XVIII wieku

2. Nazwa

W tej epoce ludzki rozum uznano za najwyższą wartość orzekającą o prawdzie, czyli „naturalne światło oświecające drogi ludzkiego poznania”.

Nazwa oświecenie jest więc odwołaniem do wartości rozumu i wiedzy.

3. Światopogląd

- a) epoka rozumu (racjonalizm i odwołanie do słów Kartezjusza „myślę, więc jestem”; rozwój nauk przyrodniczych)
- b) optymizm i wiara w sens życia na ziemi. Wiara w dobro człowieka i harmonijny rozwój społeczeństw.
- c) idee oświecenia - wyjaśnienie wybranych terminów

krytycyzm - jedna z idei i zasad głoszonych w epoce oświecenia, idąca w parze z racjonalizmem. Krytycyzm odnosił się do starych, tradycyjnych instytucji, do ustaleń nauki, a także do kościoła i życia religijnego. Wyznawcy krytycyzmu głosili konieczność dociekania swych racji, uznając wagę nowych faktów, które mogą zmienić stare przekonania. Możliwość krytykowania nawet najbardziej uznanych prawd wpłynęła na nazwę tego założenia

racjonalizm - prąd, według którego najistotniejszą cechą i siłą człowieka jest rozum. Racjoniści twierdzili, że w dochodzeniu do prawdy należy kierować się rozumem.
Twórca prądu - Kartezjusz (wypowiedział słynne zdanie „myślę, więc jestem”)

empiryzm - pogląd głoszący, że świat należy badać poprzez doświadczenie. Nic, czego nie można zbadać doświadczalnie, według empirystów nie jest prawdą
Przedstawiciel: F. Bacon

sensualizm - pogląd głoszący, że źródłem wiedzy są wrażenia zmysłowe (Lock)

deizm - doktryna dotycząca wiary w Boga. Uznaje istnienie Boga-stwórcy, ale zakłada, że nie ingeruje on w dalsze losy świata. Odrzuca wiarę w cuda. Uznaje nakazy moralne, wynikające z religii

ateizm - pogląd, według którego Bóg nie istnieje

utilitaryzm - doktryna głosząca, że pożytek jednostki lub społeczeństwa powinien stanowić najważniejszy cel moralny postępowania ludzi. Dążenie do osiągnięcia celów praktycznych

humanitaryzm - uznawanie godności ludzkiej, braterstwa i równości między ludźmi za najwyższą wartość

4. Sytuacja polityczno - społeczna

- dominacja Francji w Europie. Władza absolutna Ludwików, przepych dworu, bogactwo arystokracji ⇒ bardzo trudna sytuacja finansowa kraju, bunt mieszczaństwa francuskiego przeciw narastającej biedzie ⇒ Rewolucja Francuska
- Polska - poczucie, że trzeba ratować kraj przed upadkiem, gorączkowe reformy

5. Wzorce osobowe

- człowiek oświecony. Racjonalista, erudyta, wolnomyśliciel - wróg ciemnoty i zabobonu
- człowiek ogłodzony. Światowiec o wykwintnych manierach, towarzyski, elegancki, uprzejmy, dowcipny
- człowiek sentymentalny. Kierujący się sercem, czuły, wrażliwy

6. Filozofia

- a) Kartezjusz (myśliciel z epoki minionej, ale niemal wszyscy filozofowie epoki do niego nawiązują). Twórca racjonalizmu. Autor słów: „myślę, więc jestem”.
- b) Wolter - racjonalista głoszący potrzebę dążenia do szczęścia i dobrobytu. Autor „Traktatu o tolerancji”. Autor słów: „Nie zgadzam się z tobą, ale zawsze będę bronił twojego prawa do głoszenia własnych poglądów”.
- c) Locke - Uważał, że umysł nie ma żadnych idei wrodzonych. Człowiek rodzi się jako czysta tablica, czyli „tabula rasa”.

7. Główne kierunki w literaturze

a) klasycyzm

- kierunek, który uznaje prymat rozumu (a nie emocji) jako najdoskonalszego instrumentu poznania świata. Nakazuje - w sferze poetyki - kierowanie się ustalonymi regułami, dbanie o jasność i czystość języka
- w Polsce
 - od wstąpienia na tron Stanisława Augusta tendencje klasycystyczne podniesione zostały do rangi oficjalnie akceptowanego głównego kierunku
 - głównym ośrodkiem klasycyzmu była dzięki dworowi królewskiemu Warszawa
 - teoretycy klasycyzmu wysuwali na plan pierwszy dydaktyczno-moralizatorski cel sztuki, jej społeczną użyteczność, a podstawowe zadanie pisarza widzieli w wychowywaniu społeczeństwa. Dzieła literackie wsparte na rozumie i wiedzy, powstałe dzięki stosowaniu ustalonych reguł apelować miały głównie do władz umysłowych odbiorców
 - tematyka utworów to aktualne sprawy polityczne kraju i problematyka reformy społeczno-obyczajowej
 - założenia klasycyzmu najwcześniej znalazły odbicie w teatrze
 - uprawiane gatunki to m.in. bajka, satyra, poemat heroikomiczny, powieść
 - do twórców związanych z nurtem klasycyzmu należą m.in. Krasicki, Niemcewicz, Zabłocki, Naruszewicz

b) sentymentalizm

- kierunek, który uznaje, że uczucie jest ważniejsze od rozumu. Nakazuje ufać własnemu sercu
- za cel literatury uznaje nie nauczanie odbiorcy, ale jego wzruszenie
- za twórcę nurtu uznaje się J.J.Rousseau, autora „Nowej Heloizy” i „Umowy społecznej”. Jego poglądy to m.in. umiłowanie wolności i powściągliwy stosunek wobec zdobyczy cywilizacji
- tematy sentymentalizmu skupiały się wokół przeciwstawienia skażonemu światu cywilizacji - z jego pozornymi wartościami, obłudą i nierównością - konkretnej jednostki z jej wartościami emocjonalnymi. Znaczną rolę odgrywała też przyroda
- reprezentatywne gatunki to sielanka, pieśń, tragedia sentymentalna

- w Polsce
 - głównym przedstawicielem nurtu jest Franciszek Karpiński

c) rokoko

- nurt, który niektórzy badacze traktują jako późną fazę baroku
- za najważniejszą wartość uznaje piękno (sztuka ma być źródłem przyjemności, a także zabawy)
- poezję rokoka cechuje wdzięk, galanteria, tematyka okolicznościowa, niekiedy konceptyzm. Jest ona lekka, żartobliwa, często swawolna
- w Polsce
 - poezję taką tworzył m.in. Stanisław Trembecki

LITERATURA POWSZECHNA

Wolter

Francuski pisarz, historyk i filozof. Mimo prześladowań za śmiałość poglądów prowadził polemiki ideologiczne. Współtwórca Wielkiej Encyklopedii. Racjonalista, który walczył z zabobonami i autorytetami. Szczególny rozgłos przyniosły mu powiastki filozoficzne, ukazujące satyryczny obraz współczesnej cywilizacji.

powiastka filozoficzna jako gatunek - narracyjny utwór prozaiczny, który ilustruje jakąś tezę światopoglądową lub moralną (przykłady: „Kandyd” Woltera i „Kubuś Fatalista” Diderota)

„Kandyd”

- utwór napisany z dużą dozą ironii
- Kandyd to młody chłopiec wędrujący po świecie (Kandyd wygnany w świat przez barona za romans z jego córką Kunegundą podróżuje po świecie. Dociera do Eldorado - krainy, gdzie złoto leży na ulicach, a nikt nie przywiązuje wagi do pieniędzy. Po wielu przygodach wraca do Kunegundy i zajmuje się „uprawą własnego ogródka” - czyli sprawami dotyczącymi jedynie jego i jego najbliższych)
- Wolter przemawia poprzez różne postacie, które krytykują pewne elementy światopoglądu oświecenia (optymizm). Kandyd (fr. uczciwy, poczciwy) i jego mistrz Pongloss są zwolennikami tego światopoglądu, lecz widzą, jak przegrywa on w konfrontacji ze zwykłym życiem np. rozmowa podczas podróży morskiej z uczonym-Marcinem, który mówi, jak wiele zła jest na świecie. Ludzie są chytry, kłamliwi, chciwi, zazdrośni

Diderot

Francuski pisarz i filozof. Współtwórca Wielkiej Encyklopedii. Rozgłos zdobył powiastkami filozoficznymi

„Kubuś Fatalista i jego pan”

- powiastka filozoficzna
- Kubuś to rezolutny sługa, który wyznaje swoistą odmianę fatalizmu: nikt nie ma wpływu na swoje życie, bo nasz los jest zapisany w górze
- utwór pełen humoru, niekiedy frywolny
- osią konstrukcyjną utworu jest podróż, jaką odbywają konno Kubuś i jego pan. Występuje wiele dialogów, a także dygresje samego Diderota

Rousseau

Francuski myśliciel i pisarz, wybitny przedstawiciel oświecenia. Za jego sprawą zaczęła rozwijać się sentymentalizm. Podjął zadanie ratowania człowieka przed niszczącym wpływem cywilizacji. Sądził, że człowiek jest z natury dobry, ale rozwój cywilizacji sprawił, że utracił dawne cnoty. Chwalił proste życie blisko natury, wypowiedział słowa: „wartość prawdziwa człowieka leży nie w rozumie, lecz w sercu, a wartość serca jest niezależna od wartości rozumu”

„Nowa Heloiza”

- utwór nawiązujący do średniowiecznej historii miłości Heloizy i Abelarda (romans uczennicy i nauczyciela)
- powieść w listach
- treść:
 - gorące uczucie Julii i jej korepetytora (konwenanse społeczne stojące na przeszkodzie temu związkowi i wyrzuty sumienia bohatera)
 - rozstanie i ślub Julii z baronem de Wolmar
 - sielankowe życie Julii na wsi
 - wielkoduszna propozycja męża Julii, by były kochanek żony stał się wychowawcą dzieci państwa Wolmar
 - śmierć Julii (ratując tonącego synka przeziębła się i umiera na zapalenie płuc)
- typowe dla sentymentalizmu idee
 - przeciwstawienie wsi i miasta (natury i cywilizacji). Wieś to oaza spokoju, pozwalająca na życie prawe i szlachetne
 - uszlachetniający wpływ uczucia na człowieka
 - rola natury w ludzkim życiu

LITERATURA POLSKA

Ośrodki myśli oświeceniowej

- dwór królewski (obiady czwartkowe)
- Collegium Nobilium (szkoła dla chłopców, model edukacji patriotycznej)
- Komisja Edukacji Narodowej
- Teatr Narodowy

PUBLICYSTYKA

- czasopiśmiennictwo
 - a) **Monitor**
 - współpracownicy: Krasicki, Bohomolec
 - program: popularyzowanie ideałów oświeceniowych (reformacja państwa, naprawa obyczajów, popularyzacja osiągnięć nauki)
 - b) **Zabawy Przyjemne i Pożyteczne**
 - pierwszy polski tygodnik literacki
 - nieoficjalny organ prasowy obiadów czwartkowych
 - program pisma: uczyć bawiąc

- publicystyka w prekursorskim okresie polskiego oświecenia
 - a) **Stanisław Konarski**: „O skutecznym rad sposobie”
 - postulowanie zniesienia liberum veto (uchwały w sejmie winny zapadać większością głosów)
 - propozycja, by odebrać prawa polityczne szlachcie-gołocie (tj. bez ziemi), gdyż jest przekupna
 - konieczność natychmiastowej poprawy sytuacji podupadających miast
 - b) „**Głos wolny, wolność ubezpieczający**”
 - wydany anonimowo, przypisywano go królowi Stanisławowi Leszczyńskiemu, ale raczej wyszedł spod pióra kogoś innego
 - postulat reformy podatkowej i administracyjnej
 - zwrócenie uwagi na sytuację chłopów
- publicystyka dojrzałego oświecenia (doby Sejmu Wielkiego)
 - a) Hugo Kołłątaj: „Do Stanisława Małachowskiego (...) Anonima listów kilka”
 - żądanie wolności osobistej dla chłopów, zawieranie umów między panem a chłopem
 - wzmocnienie władzy królewskiej
 - zniesienie liberum veto
 - równouprawnienie mieszczan i szlachty
 - b) Hugo Kołłątaj: „Do prześwietnej Deputacji”
 - przemowa do komisji opracowującej projekt konstytucji
 - odezwa polityczna, apelująca do rozumu i serca. Wezwanie do śmiałego przeprowadzenia reform
 - c) Stanisław Staszic: „Przestrogi dla Polski”; „Uwagi nad życiem Jana Zamojskiego”
 - zniesienie liberum veto
 - zniesienie poddaństwa chłopów
 - prawa dla mieszczaństwa
 - jednakowe sądy dla wszystkich obywateli

TEATR POLSKI EPOKI OŚWIECENIA

- koncepcja stworzenia Teatru Narodowego (jego rozkwit po powierzeniu stanowiska dyrektora Wojciechowi Bogusławskiemu)
- teatr miał realizować zasadę uczyć - bawiąc, więc ulubionym gatunkiem stała się komedia. Śmiech miał niszczyć przesady, głupotę, konserwatyzm, pogoń za cudzoziemszczyzną. W czasie obrad Sejmu Wielkiego przed teatrem stało nowe zadanie: kształtowanie politycznego oblicza obywateli
- pierwsza w Polsce komedia polityczna pt. „Powrót posła” J.U.Niemcewicza jest nie tylko wykpieniem typowych wad szlacheckich, ale również przeciwstawieniem dwóch postaw - patriotycznej i konserwatywnej
- „Fircyk w zalotach” Zabłockiego jest natomiast komedią obyczajową

FRANCISZEK ZABŁOCKI

„Fircyk w zalotach”

- treść:
 - akcja toczy się w domu Arysta i Klarysy. Przybywa tu Fircyk - łowca posagów. Pragnie poślubić siostrę Arysta - bogatą wdowę
 - Podstolina zakochuje się w Fircyku
 - Podstolina zwierza się Klarysie, że jest zakochana (nie mówiąc kogo dotyczy uczucie). Klarysa nie umie dochować tajemnicy, czym zawiązuje niechcący intrygę (mówi Fircykowi, że Podstolina kocha kogoś innego)
 - w Fircyku następuje przemiana, naprawdę się zakochuje i walczy o swoje uczucie
 - utwór kończy się podpisaniem intercyzy ślubnej
- w utworze tym obowiązuje zasada trzech jedności (miejsce - salon w domu Arysta, czas - od rana do wieczora, akcja - zdobycie Podstoliny przez Fircyka)
- bohaterowie
 - Fircyk - pozbawiony majątku szlachcic, sprytny, przebiegły, rozrzutny, lekko-myślny, także dowcipny i inteligentny. Pod wpływem Podstoliny zmienia się - przestaje myśleć tylko o sobie
 - Podstolina - wdowa, surowa, wymagająca zarówno w stosunku do siebie, jak i innych. Pod wpływem zalotów Fircyka rezygnuje z surowych zasad
 - Aryst - zamożny szlachcic, udaje człowieka surowych zasad i obyczajów, ale to tylko pozory (gra w karty o pieniądze, jest chytry, skąpy i brutalny wobec służby)
 - Klarysa - żona Arysta, piękna, zgrabna, pełna wdzięku, trzpiotka
- jedna z niewielu komedii oświeceniowych, które oparły się próbie czasu (dzięki prawdziwości psychologicznej bohaterów i zręcznej intrydze)

Julian Ursyn Niemcewicz

„Powrót posła”

- miejsce akcji: dworek Podkomorostwa
- czas akcji: około doby, okres zawieszenia obrad Sejmu Wielkiego, 1790 rok
- przebieg akcji:
 - zawiązanie akcji - rozmowa służących charakteryzująca postacie
 - rozmowa Podkomorzego ze Starostą - zaprezentowanie programów dwu stronnictw politycznych
 - wątek miłości Teresy, córki Starosty do Walerego, syna Podkomorzego, za którego nie chcą wydać jej rodzice. Umizgi Szarmantckiego do Teresy. Przyjazd Walerego. Kłótnia Walerego z Szarmantckim (Walery oburzony tym, że Szarmantcki chwali się podbojami miłosnymi)
 - rozwiązanie akcji - przyrzeczenie Teresy Waleremu, ponieważ Szarmantcki dopomina się o posag

- komedia polityczna - głównym celem autora było zaprezentowanie programu politycznego (intryga wątpliwa i nieciekawa, bohaterowie ostro skontrastowani według czarno-białego schematu)
- charakterystyka obozów politycznych w utworze:
 1. Stronnictwo konserwatywne reprezentowane przez starostę Gadulskiego
 - brak orientacji politycznej, znajomości historii i geografii
 - pochwała złotej wolności szlacheckiej
 2. Stronnictwo patriotyczne reprezentowane przez Podkomorzego i Podkomorzynę Dobrójskich, ich syna Walerego (posła na sejm) i Teresę - córkę Gadulskiego (wychowywaną przez Dobrójskich)
 - przekonanie, że „dom winien zawsze ustępować krajowi”
 - krytyka liberum veto
 - krytyka pogoni za cudzoziemszczyzną
 - zwrócenie uwagi na konieczność właściwego wychowywania dzieci
 3. Osoby nie interesujące się polityką i sprawami kraju - kosmopolici
 - Szarmantki - ulega modzie na cudzoziemszczyznę, żyje bez żadnych celów i ideałów, jest rozrzutny, podły, wyrachowany, małżeństwo to dla niego tylko intercyza handlowa
 - Starościna - nie zna ojczystego języka, wychowywana na francuskich roman-sach żyje w oderwaniu od rzeczywistości

Ignacy Krasicki

„Hymn do miłości ojczyzny”

strofa- oktawa, środki wyrazu: apostrofa, anafora, wyliczenia

miłość do ojczyzny cechuje niewiele osób, jednak stanowi ona sens życia i pozwala znieść każde cierpienie. Sakralizacja tego uczucia (święta miłość)

„Satyry”

satyra - utwór ośmieszający lub piętnujący ukazywane w nim zjawiska - wady i przywary ludzkie, obyczaje, osoby, grupy, stosunki społeczne, postawy światopoglądowe i orientacje polityczne

Wypowiedź satyryczna nie proponuje żadnych rozwiązań, jej naturalnym żywiołem jest ośmieszająca negacja.

„Do króla”

- zastosowany ciekawy chwyt artystyczny polegający na tym, że autor pozornie solidaryzuje się ze szlachtą, która dostrzega wady króla. Jednak argumenty, jakimi posługuje się osoba wypowiadająca się w wierszu, która reprezentuje środowisko szlacheckie - są bezsensowne (Stanisław August nie wywodzi się z królewskiego rodu, więc nie odziedziczył po przodkach wiedzy, rozsądku i szlachetności; jest Polakiem a nie cudzoziemcem; jest za młody; dba o kulturę i naukę; jest zbyt dobry). Satyra krytykuje więc naprawdę bezmyślność i głupotę szlachty
- autor posługuje się ironią

„Żona modna”

- krytyka cudzoziemszczyzny, a także traktowania małżeństw jako sposobu wzbogacenia się
- bohaterowie

pan Piotr - zwolennik kultury starszylacheckiej. Małżeństwo to według niego okazja do wzbogacenia się
 żona modna - rozrzutna, kapryśna, goni za cudzoziemszczyzną, dumna, pewna siebie, lekkomyślna, doprowadza męża do ruiny finansowej (wprowadza liczne zmiany w sposobie życia w majątku męża, by nadążyć za modą; fajerwerki podczas organizowanego przez nią balu doprowadzają do pożaru)

- komizm wynika z zetknięcia dwóch światów, dwóch modeli życia. Elementem komicznym jest też nauka, jaką dostaje pan Piotr - łowca posagu

„Pijaństwo”

zawiązanie akcji: spotkanie dwóch szlachciców, powitanie, utyskiwanie na zły stan zdrowia

opowieść o wielokrotnym piciu alkoholu od przedwczoraj z różnych okazji

tyrada o szkodliwości picia alkoholu

pochwała korzyści płynących z trzeźwości

zaskakujące zakończenie (Gdzie idziesz? Napiję się wódki)

„Palinodia”

utwór pozornie odwołujący stawiane zarzuty

pokazane cechy społeczeństwa polskiego, takie jak: degeneracja moralna, wykorzystywanie innych, rozpusta, pijaństwo, marnotrawienie majątków, uleganie modzie, brak szacunku dla przodków

„Bajki”

bajka - jeden z podstawowych gatunków literatury dydaktycznej, krótka powiastka wierszem lub prozą, której bohaterami są zwierzęta, rzadziej rośliny lub przedmioty, zawierająca moralne pouczenie. Za twórcę bajki uznaje się Ezopa (IV w. p.n.e.)

alegoria - motyw lub zespół motywów, który poza znaczeniem dosłownym ma jeszcze inne, ukryte. Alegorie są jednoznaczne i zakorzenione w tradycji

np. mrówka - alegoria pracowitości, tonący okręt - ojczyzna w dramatycznej sytuacji

- różnorodna tematyka bajek Krasickiego (filozoficzne, polityczne, społeczne, obyczajowe)
- różnorodna forma bajek Krasickiego (epigramatyczne - zwięzłe, krótkie i narracyjne - z miniaturową fabułą)
- bajki Krasickiego cechuje: przejrzystość morału, prosty i lapidarny język

„Szczer i kot”

- treść: szczer siedząc na ołtarzu twierdził, że kadzidła są na jego cześć, zakrztusił się dymem i został złapany przez kota
- morał: człowiek zbyt pewny siebie, zadufany, krótkowzroczny często pada ofiarą sytuacji

„Ptaszki w klatce”

- treść: zamknięty w klatce stary czyżyk tęskni za wolnością, którą pamięta. Tego uczucia nie rozumie młody
- morał: wolność jest wielką wartością

„Malarze”

- treść: dobry malarz żył w nędzy, bo malował portrety prawdziwe, malarz bez talentu żył dostatnio, bo portretowane osoby upiększał
- zawartość dydaktyczna: problem próżności ludzkiej i pochlebstwa. Ludzie nieszczerzy często zyskują uznanie

POWIEŚĆ

powieść - podstawowy gatunek epiki czasów nowożytnych. Głównymi jego elementami są: narracja oraz jej przedmiot - świat przedstawiany (na który składają się bohaterowie oraz wydarzenia)

Powieść stała się jednym z podstawowych gatunków w XVIII wieku. W stuleciu wcześniejszym powstało odosobnione arcydzieło gatunku „**Don Kichot**” **Cervantesa**. Była to parodia romansu rycerskiego. Dla rozwoju powieści europejskiej duże znaczenie miało ukazanie się w 1719 roku „**Przypadków Robinsona Crusoe**” **Daniela Defoe** i „**Podróży Guliwera**” **Jonathana Swifta**.

„Mikołaja Doświadczyńskiego przypadki”

- elementy charakterystyczne dla różnych typów powieści: obyczajowej, utopijno-fantastycznej, moralizatorskiej
- utwór ma charakter dydaktyczny. Ukazuje wzorzec pozytywnego bohatera, który po burzliwych kolejach losu („dworak w Warszawie, w Paryżu galant, oracz w Nipiu”) dochodzi wreszcie do wniosku, że najcenniejszą wartością w życiu jest praca
- nazwisko bohatera zaliczamy do kategorii znaczących (określenie człowieka, który rozwija się przez doświadczenie życiowe)

• Treść:

I część - obraz życia szlachty polskiej. Krytyczny sąd Krasickiego o wychowaniu młodzieży, działalności urzędów, życiu pozbawionym ideałów

II część - zmuszony do ucieczki przed wierzycielami Doświadczyński dzięki niezwykłej przygodzie dostaje się na fantastyczną wyspę Nipiu. Widzi tam świat miłości, równości, sprawiedliwości. Po powrocie do kraju Doświadczyński próbuje wprowadzić w życie nipuańskie doświadczenie, zmienia stosunek do poddanych. Resztę życia spędza na pracy we własnym gospodarstwie

POEMAT HEROIKOMICZNY

poemat heroikomiczny - gatunek poezji epickiej obejmujący utwory będące parodią eposu bohaterskiego. Opiera się na sprzeczności między patetycznym stylem narracji i błahą tematyką

„Monachomachia”

- opowieść o bezprzedmiotowym, wznieconym przez Jędzę Niezgody sporze między dwoma zakonami w miasteczku. Dysputa teologiczna dominikanów i karmelitów zamienia się w bójkę. Rozwiązanie akcji - wzniesienie ogromnego pucharu
- utwór krytykujący nadmiar klasztorów, nieróbstwo, opilstwo zakonników
- komizm
 - a) słowny
 - np. wielebne głupstwo, święci próźniacy (zestawienie terminologii kościelnej ze słowami charakteryzującymi mnichów)
 - b) sytuacyjny
 - wzniesienie ogromnego pucharu powoduje zaprzestanie bójki
 - c) postaci

mnisi są bardzo otyli, zawsze śpią do południa, więc nigdy nie widzieli jutrenki

Franciszek Karpiński

- zwany poetą serca
- reprezentuje nurt sentymentalizmu. Za jego sprawą wykształcił się w liryce polskiej nowy typ podmiotu lirycznego - człowiek czuły i cnotliwy, reprezentujący sferę doznań prywatnych, subiektywnych, ulotnych i łagodnych
- cechy jego poezji
 - na plan pierwszy wysunięte uczucia, sprawy i przeżycia osobiste, jednostkowe
 - naturalność języka, prostota, śpiewność. Skomplikowane figury stylistyczne spotyka się tu rzadko

„Pieśni nabożne”

- śpiewnik przeznaczony dla ludu. Zawiera m.in. „Pieśń poranną” („Kiedy ranne wstają zorze...”), „Pieśń wieczorną” („Wszystkie nasze dzienne sprawy...”), „Pieśń o Narodzeniu Pańskim” („Bóg się rodzi, moc truchleje...”)
 - prostota formy, nawiązanie do pieśni ludowych
 - pokorna wiara (intuicyjne, a nie intelektualne pojmowanie spraw wiary)

„Laura i Filon”

- sielanka konwencjonalna
 - idealizuje życie na wsi
 - bohaterowie nie mówią językiem ludu
- konwencja sentymentalna
 - przyroda (umówione drzewo - jawor, księżyc)
 - rekwizyt miłości - kij z imionami wyciętymi w korze
 - teatralność zachowań (podstęp Filona, który schowany w zaroślach przysłuchuje się wyznaniom Laury)

„Do Justyny. Tęskność na wiosnę”

- opisywane uczucia nie są gwałtowne ani dramatyczne. Dominuje nastrój melancholii, rozrzewnienia
- świat ludzkich uczuć zestawiony z odradzającą się naturą